

IV. Erotisme, Riba, la situació de la llengua catalana i el Port de la Selva

Entrevista de Narcís Comadira a J.V. Foix

NARCÍS COMADIRA. Abans, durant la vostra joventut, els temes eròtics en literatura devien ser molt més discrets que no pas ara..

J. V. FOIX. Home, hi havia el cas d'en Francesc Pujols que va escriure en castellà *El Nuevo Pascual*. Sortien revistes o publicacions com el PAPITU; més enllà ja no es podia anar. *El Papitu* va corrompre absolutament el lèxic català i encara ens en ressentim, perquè tots els mots van acabar tenint un doble sentit, sense posar-hi cap dibuix obscè. Als music-halls passava el mateix que ara, s'exhibien la mateixa mena d'actrius, amb una mica més de prudència. Per part dels poetes actuals, hi ha la tendència a fer poesia autobiogràfica i explicar-nos les aventures amoroses, però sense el buf que jo imagino que ha de tenir el poeta. El poeta està per damunt de tota l'anècdota personal, ho universalitza.

NARCÍS COMADIRA. Les anècdotes personals poden ser l'estímul, però han de quedar amagades.

J. V. FOIX. He vist a aquests films *Victòria* i *La ciutat cremada* que hi fan sortir molts prostíbuls i les dones hi apareixen nues. Això en aquella època era prohibit. Per llibertinatge que hi hagués, aquí com a França, com arreu del món, el sexe femení sempre portava un cache-sexe. Als music-halls de la meua època, no sortien mai completament nues. Però, a les pel·lícules d'ara, hi surten per tal de donar a la gent el menjar que vol. El públic està acostumat que al cinema li donin escenes amoroses més o menys arriscades i, si no en surten, ja diuen que la pel·lícula és ensopida.

NARCÍS COMADIRA. Els poetes joves actuals no tenen pas pèls a la llengua. Ho expliquen tot, però de vegades sense cap sentit.

J. V. FOIX. Aquí me'n va venir un a llegir-me els seus versos i tot es referia a la seva primera prova d'amor. I li vaig dir, ¡però si d'ençà d'Adam i Eva, bilions i bilions de gent fan aquest acte sense donar-li cap importància!; I ara a vosaltres us sembla que ho descobriu! No s'explica que una persona intel·ligent pugui arribar a creure que està escrivint una cosa original sobre un acte que es realitza normalment cada dia.

NARCÍS COMADIRA. Això, ja ho hem parlat, no és exclusiu dels poetes. Els novel·listes d'ara sempre ens estan explicant les seves memòries.

J. V. FOIX. ¡Però si les memòries consisteixen a explicar el que passa fora de tu! La història és el que passa a fora; el que em passa a mi no té cap importància. La història és el que passa al món. La història és la caiguda d'aquell avió a Madrid; això és un fet històric impressionant, la mort col·lectiva de més de cent persones. En un minut cauen morts, cremats. Això és un acte històric per explicar, com la crema d'aquella discoteca madrilenya. Diuen que van estar només tres minuts per morir tots plegats, amb sortides d'emergència que no s'obrien. Em van ensenyar una mena de discoteca a la qual es baixa per una escala estretíssima i no hi ha cap altre sortida. Imagineu-vos! Però canviem de tema. Mireu, aquí tinc aquesta antologia de poetes universitaris, publicada per l'Institut de Ciències de l'Educació. Me la va portar fa uns dies en Lluís Urpinell.

NARCÍS COMADIRA. Sí, l'Urpinell, que fa de corrector de català al Parlament; ja ho necessiten força. Veig ara a l'índex que hi som en Francesc Parcerisas, l'Antoni Marí, l'Alex Susanna, en Jaume Medina, en Josep M. Fulguet, en Pere Fons...

J. V. FOIX. No l'he llegit, Pere Fons.

Fotografia de Pilar Aymerich

NARCÍS COMADIRA. Té un llibre en aquella col·lecció d'Edicions 62, l'ESCORPÍ, aquells llibrets blancs. La col·lecció la vau inaugurar vós amb Darrer comunicat. En aquesta antologia que em mostreu, veig que ja som tres o quatre que voltem els quaranta anys. Els altres van pels trenta. Ja hi ha deu anys de diferència.

J. V. FOIX. Deu anys és una generació. En Josep Carner portava deu anys de diferència per damunt de Carles Riba i meu. Entre nosaltres hi havia López Picó. I abans de Carner, Bofill i Mates.

NARCÍS COMADIRA. Recordo que en una de les vostres proses heu escrit: "En Maragall exalta l'esperit. En Carner i en Guerau de Liost, el verb. En Sagarra, la sang. I en Riba la intel·ligència". I després encara feu una distinció que trobo molt encertada: "Els quatre primers, fervorosament pairals i més universal, qui en dubta, en Carles Riba, tan emocionalment contingut". ¿Vós us col·locaríeu entre els universals, o també entre els fervorosament pairals?

J. V. FOIX. No tinc perspectiva per parlar de mi. No m'he posat mai en perspectiva per tal de contemplar-me. Jo era un admirador de tots ells i un lector exterior de tots ells, en el sentit que no tenia amistat particular amb cap d'ells, fora de relacions purament amicals. Amb en Guerau de Liost havíem tingut alguna conversa sobre temes poètics i polítics. A Carles Riba el vaig freqüentar per les reunions que organitzava els diumenges a la tarda a casa seva. Hi anàvem a escoltar el mestre. Amb gran erudició ens explicava de tot, generalment poesia i, sobretot, la seva gran coneixença dels clàssics. Recitava alemany...

NARCÍS COMADIRA. A aquestes reunions també hi venien els més joves, no és així? Tant Gabriel Ferrater com el seu germà gran hi havien estat, també Joaquim Molas.

J. V. FOIX. Fins l'Enrique Badosa hi havia vingut. Però tots plegats, davant d'en Riba, escoltàvem. No hi havia diàleg ni polèmica.

NARCÍS COMADIRA. I la senyora Riba, Clementina Arderiu, assistia a les reunions?

J. V. FOIX. No. De tant en tant treia el cap per veure si faltava alguna cosa als convidats.

NARCÍS COMADIRA. Així és que ella, oficialment, ¿no exercia de poeta?

J. V. FOIX. En absolut. Es mantenia reservada com a mestressa de casa.

NARCÍS COMADIRA. És curiós. Sempre m'ha estranyat molt, això. Ella escrivia i escrivia molt...

J. V. FOIX. ...i escrivia bé. Però no intervenia. Deixava el marit sol amb els seus amics. Jo no hi vaig assistir durant els últims anys. I després ja sabeu que Riba va morir de forma inesperada, no tenia cap malaltia que anunciés una mort pròxima...

NARCÍS COMADIRA. Ara en farà vint-i-cinc anys.

J. V. FOIX. Va tenir un enterrament, per l'època en què érem, bastant nodrit. El van portar a coll uns quants estudiants, entre els quals em sembla que hi havia en Joaquim Molas. També l'Albert Manent, ni cal dir-ho. Jo no l'havia trobat mai a les reunions de can Riba, l'Albert Manent. On venia molt era aquí, a casa. Venia gairebé dia per altre durant una temporada llarga, per afers més aviat polític-sentimentals. Tenia una gran afecció per la política activa damunt els joves. Era un catalanista fervorós i radical. Aquí venia a presentar-me alguns xicots joves i va arribar a lamentar-se del fet que jo els desmoralitzava, en comentar-los la meua visió del país. Ell volia que els exaltés. Estava portat per una força lírica extraordinària, l'Albert Manent. El contacte amb la realitat i amb els partits polítics, porten a certes adaptacions. He vist que en Pere Gimferrer escrivia articles literaris en castellà als diaris... Això a part, és un xicot molt actiu, molt estudiós, un lector fervorós, ha demostrat tenir enginy... L'altre dia també vaig veure a *El País* un article en castellà de Joan Brossa amb tots els tòpics que jo he sentit des d'infant sobre l'Església catòlica. Hi són tots, no n'hi falta cap! Em va fer gràcia que semblessin descobrir-se ara els tòpics més usats.

NARCÍS COMADIRA. Són una sèrie d'articles que aquest diari ens ha demanat a uns quants escriptors

catalans. Volien reconstruir una mica la memòria dels nadals de quan érem petits. Jo vaig escriure un article sobre el nadal a Girona l'any 1950, quan jo tenia set o vuit anys. Els vaig donar l'article en català, tot demanant-los que fessin constar que era traduït. Al de Joan Brossa, també hi constava. Però no tothom ho fa així.

J. V. FOIX. Doncs en aquell article de Joan Brossa no hi havia cap atac nou al Catolicisme.

NARCÍS COMADIRA. M'agradaria que parléssim del català, de la llengua. Dèieu fa un moment que sempre havíeu sentit un gran afecte envers el català.

J. V. FOIX. A propòsit de la llengua, aviat està dit tot, en quatre mots. Jo he escrit sempre amb l'ortografia d'en Fabra. Molt abans que en sortissin les normes. Quan vaig començar a escriure, llegia els primers volums que havien sortit de la col·lecció literària de l'*Avenç*, que costaven tres rals. Apareixien traduccions de Maeterlinck i de molts altres, així com novel·la i poesia original d'aquí. L'*Avenç* era un laboratori per a en Fabra. Si agafeu la col·lecció, que jo tinc aquí tota enquadrada, de tant en tant hi veureu una innovació lingüística. Va començar per suprimir les hacs finals i intervocàliques. Després va suprimir les hacs inicials; hi ha uns quants llibres de l'*Avenç* on ome, onor o istòria estan escrits sense hac. Després va introduir la forma invertida del possessiu me, te, se, en, em, et, es. Quan, a la vocal anterior, s'hi posava un apòstrof, ell no hi posava res. Posem per cas, dóna'm ho escrivia dóna m, amb un blanc entremig. Després va inventar-se un punt al lloc del blanc. Jo vaig anar seguint punt per punt en els meus escrits les modificacions que introduïa en Fabra, fins que van sortir les normes i m'hi vaig adaptar del tot.

NARCÍS COMADIRA. Jo em referia a com veieu el català actual, com creieu que s'escriu.

J. V. FOIX. La construcció, en l'actualitat, és castellana. Els mots en català poden ser tots correctes, però el que escriu no s'ha esforçat de trobar com es construiria aquella frase en català. Jo n'havia fet comprovacions, però ara ja m'han passat les ganes de fer-ne. El català té dos perills: el contacte continu amb el castellà i la pèrdua de llenguatge entre la gent. En proporció als habitants de Catalunya, es parla menys català que anys enrera. La joventut

parla en castellà i potser no us n'heu adonat. Hi ha un tipus de joventut catalana que parla en castellà. Les noies de discoteca —d'aquelles que fumen cigaretes— la majoria parlen castellà. Un conegut em deia l'altre dia que parla en català a les seves quatre filles, però que entre elles parlen castellà. Un altre m'explicava que la seva filla de vint anys va rebre la visita de tres amigues i es van posar a parlar en castellà. Quan el pare els va fer l'observació de saber per què parlaven castellà si totes eren d'aquí, van contestar que "ara és moda!". Aquest és el punt: ara és moda parlar castellà entre les noies que vesteixen d'una certa manera, que van amb pantalons i que fumen. Totes aquestes noies solen fumar i són molt independents en l'ordre sexual.

NARCÍS COMADIRA. Tothom fuma, ara...

J. V. FOIX. Fumen més les dones que els homes! L'altre dia algú em va preguntar si no fumava i li vaig contestar: "Que et penses que sóc una dona?".

NARCÍS COMADIRA. D'altra banda, el català actual ha perdut molts matisos, començant pels fonètics. Per exemple, ja no es distingeixen les essos sonores i les sordes.

J. V. FOIX. Aquest dia, un conegut que havia llegit l'article de "Raimon" Obiols a *La Vanguardia*, em va preguntar si s'havia de dir en català crisol o crissol. Ni una cosa ni l'altra: és gresol!

NARCÍS COMADIRA. I fan unes construccions estranyíssimes com ara "hi ha que fer tal cosa"...

J. V. FOIX. N'és tan ple, que si agafeu un article escrit de bona fe però amb el català tal com s'utilitza actualment, queda tan diferent d'un article de *La Publicitat* o de *La veu de Catalunya* que semblen dos dialectes paral·lels.

NARCÍS COMADIRA. És un empobriment, sens dubte.

J. V. FOIX. El català de Barcelona ha perdut molt vocabulari en poc temps. Us en donaré exemples recents. L'altre dia em va comentar un professor que havia ensenyat a les seves alumnes, que són catalanes, la portada d'un llibre meu titulat *Desa aquests llibres al calaix de baix*. Els va preguntar què volia dir aquest títol. Cap de les noies de la classe coneixia el

mot *desar*. El mot *desar* ha desaparegut del vocabulari! L'altre dia, un senyor em va sotmetre uns versos que jo havia escrit i em va preguntar què volia dir *abocar*, les noies *abocades* als balcons. En tercer lloc, va venir un conegut de Sant Llorenç de la Muga amb el seu fill petit. El nen va seure en aquesta cadira i jo en un cert moment li vaig dir: "Nen, no t'acotis". El pare em va preguntar què volia dir... D'aquests mots que han desaparegut recentment del català en tinc recollits una pila.

NARCÍS COMADIRA. Jo que sóc de Girona, m'adono encara de la diferència entre el català gironí i el barceloní. El gironí és més genuí, i encara no hi han arribat certs excessos que aquí es fan cada dia... però em sembla que es corromprà ben aviat.

J. V. FOIX. La mainada ja no parla català. Un dia vaig ser a la Generalitat i vaig sentir a un conseller del govern de la Generalitat que els seus fills jugaven en castellà. És un fenomen general, la mainada juga en castellà.

NARCÍS COMADIRA. La televisió ha estat una eina terrible en aquest sentit.

J. V. FOIX. Bé, la televisió. Per a mi, la culpa a la natalitat insuficient entre els catalans. D'altra banda ja abans de la guerra del 14, jo havia conegut a Barcelona dues famílies poloneses. Cada dia, havent sopat, ensenyaven als fills llengua, història i religió cristiana segons la seva tradició. Vaig saber per ell que això ho feien tots els polonesos. Fa poc vaig llegir al *Figaro Magazine* una entrevista de Soljenitzin, el qual explicava que a casa seva a Nova York reuneix cada dia la família per parlar-los de la història de Rússia i de la llengua russa, alhora que la mare ensenya la religió ortodoxa. Afegeix que això és freqüent entre els emigrats russos que coneix. Aquí no hi ha hagut mai cap català, per més catalanista que fos, que reunís al vespre la família per tal d'ensenyar-los el català. I si els fills els pregunten alguna cosa de català, encara li contestaran: "Què n'has de fer? Ja ho sabràs quan seràs gran". Ens anem estimbant. Cada vegada trobo més perduda la causa de la llengua i de la seva universalitat. Ja no és universal a Catalunya el català. A Andorra són 2.000 andorrans i 20.000 andalusos! Al Rosselló, segons em deia un professor d'allà, el català haurà desaparegut abans de vint anys.

NARCÍS COMADIRA. I aquí d'aquí a quants anys...?

J. V. FOIX. Al començament de segle. Anirà quedant reduït a una minoria fervorosa que conrearà la llengua, que l'estudiarà des d'un punt de vista arqueològic... Els xicots joves que em visiten no són fervorosos amb el català com ho érem nosaltres.

NARCÍS COMADIRA. A què pot ser degut això?

J. V. FOIX. Catalunya és un país en decadència com els altres països d'Europa. La moral ha caigut, la religió s'ha desintegrat, la gent viu com si fossin els darrers dies del món, viuen a l'instant, al moment, tiren al dret.

NARCÍS COMADIRA. És cert que no es té la sensació que la gent visqui per construir alguna cosa per a l'endemà. Els polítics que tenim només sembla que vulguin posar pedaços, sense voluntat a llarg termini. Només van al darrera de l'èxit instantani i no els preocupa de posar fonaments per a una construcció seriosa que ells potser ja no veuran. Els polítics volen cobrar immediatament el rèdit del treball invertit. No els interessa, per exemple, fer un museu ben fet, o una exposició útil, el que els interessa és només la inauguració...

J. V. FOIX. I els periodistes escriuen tots en castellà; ara són tots. Barcelona ha perdut capitalitat en el terreny cultural. ¡Una ciutat que no ha pogut crear museus! Un dels meus articles a *La Publicitat* ja de-

manava això: que es creessin museus en edificis moderns, amplis, en què els col·leccionistes particulars sabessin on deixar les seves obres en morir. Ara no les hi poden pas deixar, ni els interessa.

NARCÍS COMADIRA. El mateix Museu d'Art Modern ha estat desfet amb l'habilitació del Parlament.

J. V. FOIX. I per fer el Parlament han hagut de recórrer a un edifici de Felip VI. Cada cosa al seu lloc! Si expliquem la realitat, fa plorar. M'agrada observar i ser objectiu, però moltes coses em fan tristesa.

NARCÍS COMADIRA. Un dels problemes bàsics és que no es vol veure la realitat com és. No es volen entendre les coses com són.

J. V. FOIX.- No volen veure la realitat. Em comentaven el resultat d'una petita enquesta realitzada als passadissos del Metro de la Rambla: de 48 famílies que hi passaven, 46 parlaven castellà. A la televisió parlen un català incorrecte en molts casos.

NARCÍS COMADIRA. A Ràdio 4 ¡parlen un català espantós!

J. V. FOIX. Jo m'he trobat d'entendre més bé una locutora que donava informació en castellà que una que la donava en català. Un exemple que puc donar d'un home que parla un català correctíssim és el capellà que diu la missa dels diumenges a dos quarts d'onze.

NARCÍS COMADIRA. Aquí a Sarrià?

J. V. FOIX. No, a la ràdio. Jo sento missa per ràdio i l'escolto perquè és un capellà que parla un català correctíssim. Altrament, a alguns catalans només els entenc la meitat del que diuen per la ràdio a la televisió.

NARCÍS COMADIRA. Llegint els vostres versos, sempre m'he fixat en la importància que doneu als llocs geogràfics concrets. Us agrada parlar de llocs concrets, com per exemple del Port de la Selva.

J. V. FOIX. Era un partit pres sense gaire reflexió, el fet de signar els poemes a l'indret on havien estat escrits. Era un costum que tenia jo aleshores que després vaig perdre una mica. Als poemes en prosa, ja no hi figura el lloc on han estat escrits, excepte si se'n parla en el text.

NARCÍS COMADIRA. Em referia sobretot als topònims dins del poema, com ara en els nadals o els sonets.

J. V. FOIX. Els sonets tenen una certa antiguitat. Són fets a través del temps, no és pas una col·lecció escrita amb el propòsit previ de publicar un llibre de sonets, propòsit que no he tingut mai. Sempre he escrit els poemes lliurement, quan m'ha vingut l'instat d'inspiració. Tots els sonets eròtics de mar són de Sitges.

NARCÍS COMADIRA. Així, *Sol i de dol* ¿no és un llibre planificat, sinó recollit i ordenat després segons el material que teníeu?

J. V. FOIX. Exactament.

NARCÍS COMADIRA. Al Port de la Selva, quan vau començar a anar-hi?

J. V. FOIX. La primera vegada va ser l'any 1925. Aleshores, hi anava l'Alexandre Plana, un home de molt valor intel·lectual que pertanyia a la colla de l'Ateneu. Hi anava en Josep Maria de Sagarra, en Joaquim Ventalló... L'any 1925 hi vaig passar vuit o deu dies. Era un poble de pescadors, solitari, sense cap turista. Només l'Alexandre Plana s'hi havia llogat un pis, hi tenia una barca i sortia amb els pescadors. Jo vaig decidir per primera vegada de visitar el Port de la Selva, conjuntament amb un amic meu ja

mort, a causa d'un article de Josep Pla a *LA PUBLICITAT*. En feia un elogi com a poble llunyà, d'una certa tristesa ambiental, sobretot als vespres quan només hi havia tres o quatre llums de gas. Vam anar en tren fins a Llançà i després vam agafar un cotxe de línia. Ens va deixar a l'entrada del poble i tots dos vam començar a caminar pel carrer de mar. En passar pel davant del Cafè de la Marina —que encara té nom avui, perquè hi ha una comèdia que el porta com a títol—, hi havia tots els pescadors asseguts als graons del cafè, com tenen costum. Nosaltres, estiuiejants, vestíem uns pantalons blancs i una camisa blanca, sense capell. Així que vam haver passat per davant, es va sentir la veu d'un pescador que es va aixecar i va dir: "Culs blancs!" Ho deia com a distinció d'uns forasters. Ens vam fer amics dels pescadors i vam fer la seva vida, tot sortint a pescar amb ells a la nit, quan sortien. També anàvem a la font. Aleshores no hi havia aigua corrent a les cases i la gent anava a bombar aigua a la font. Les noies del Port duien l'aigua en aquelles àmfores. Després vaig freqüentar altres indrets de la costa. He estat a Tamaríu...

NARCÍS COMADIRA. No teniu un sonet amb referència a Sa Tuna...

J. V. FOIX. Vaig estar a Sa Tuna, no cal dir-ho. Era una de les cales més primitives que jo he vist. Pertany a Begur, junt amb Sa Riera i Aiguablava. Ens hi van cedir una casa que era construïda amb aigua salada i es descomponia com un bolado... El venedor em va oferir de passar-hi uns dies amb els meus amics. Vam anar-hi set o vuit amics, entre els quals Carles Riba. Encara era més desert que Port de la Selva, perquè no era ni poble. Hi havia deu o dotze cases de pescadors. Teníem una gramola i a les nits, a la terrassa d'aquesta casa, ballàvem sardanes o altres balls amb la mitja dotzena de noies que hi havia en aquesta cala. Eren unes nits precioses de les quals parlo en algun sonet. Causaven una sensació d'immortalitat extraordinària. A *Sol i de dol* hi ha dos sonets escrits a Begur, un és dedicat a Carles Riba i l'altre parla d'aquesta sensació d'eternitat de la nit, tot referint-se també en algun moment a Riba sense anomenar-lo. Quan més tard es va oferir per subscripció una casa a Cadaqués a en Riba, vaig llegir aquest sonet al final de l'àpat, sobre el tema de la nit.

NARCÍS COMADIRA. ¿Quan us hi establíreu, al Port de la Selva?

J. V. FOIX. L'any 1948 em van proposar de comprar una caseta de pescadors. Abans els pescadors no hi vivien, al Port. Procedien de la Selva i al Port només hi tenien les barraques. Hi havia dos pobles: la Selva i la Vay, amagats a darrera dues ales de la muntanya per no ser vistos pels pirates. Quan la pirateria va anar desapareixent, van anar baixant i es van anar instal·lant al Port fins a formar el Port de la Selva durant el segle XVIII. L'any 1948 vaig comprar aquesta casa per una quantitat inversemblant. El poble estava mig destruït per la guerra civil, atès que hi desembarcaven l'armament que procedia de França i els bombardeigs eren continus. El poble va quedar gairebé abandonat, perquè la gent s'havia anat a refugiar a altres poblets. Les cases costaven de 7.000 a 8.000 pessetes... La vaig arreglar però només per passar-hi l'estiu. Encara ara la tinc amb mobles provisionals. Com que no hi vaig durant l'any, no hi tinc confort, just per passar-hi el mes que em donava de vacances. Ara me'n dono dos mesos. Aquest darrer estiu encara hi he anat...Tenia una barca amb un pescador que se n'ocupava. Era en Quimet, que encara és viu i té un nom popular perquè en Sagarra li va fer uns versos titllant-lo de clavell morenet. Amb aquella barca sortia cada dia cap a les deu, quarts d'onze, tot aollint-hi els que volien venir. Eren sobretot estrangers, perquè al Port de la Selva durant una colla d'anys només hi han vingut estrangers. Fins que han construït l'autopista, no s'havia vist cap barceloní al Port de la Selva. Els barcelonins no passaven de Calella de Palafrugell. Sortíem amb la barca i triàvem una cala. De vegades anàvem fins al Cap de Creus. En Quimet coneixia totes les cales de l'itinerari, des del Cap de la Selva fins al Cap de Creus. Sempre triàvem una cala on no hi hagués ningú. Ens hi reuníem vuit o deu. Tothom hi prenia el sol, menys jo. Jo no m'estirava a prendre el sol. Com a caminador que he estat sempre, aprofitava les estones durant les quals els amics prenién el sol, per enfil·lar-me muntanya amunt, cap a la carena. Ens estàvem a la cala fins a les tres i tornàvem a dinar, tot cantant com s'acostuma a fer en aquests moments d'estiu. A la tarda, havent dinat, jo anava d'excursió gairebé cada dia pel camí de Cadaqués o bé pel camí de Roses, o a la Selva de Dalt a visitar en Tomàs Garcés. A Sant Pere de Roda hi he acompanyat molta gent. Encara hi vaig tornar recentment... Ara em dono dos mesos de vacances. Gràcies als altres membres de la família que s'ocu-

pen del negoci, sempre he tingut la feina lleugera. Primer el meu pare i la meua mare, després la meua germana. Tenia una altra germana que es va fer monja i va anar a parar a La Havana, fins que en Castro les en va treure. Va ingressar en un convent d'aquí, on va morir.

NARCÍS COMADIRA. Vós, del negoci, ¿no us n'heu ocupat mai?

J. V. FOIX. Sí, de la supervisió general. Allò que m'ha interessat més d'aquest negoci, atès que m'hi he trobat, és fer-ne unes botigues de qualitat.

NARCÍS COMADIRA. De petit, ¿vau aprendre l'ofici de confiter?

J. V. FOIX. No. A partir dels nou o deu anys, vaig estudiar el batxillerat a l'Institut, integrat a l'edifici de la Universitat. D'allà vaig sortir per matricular-me al Col·legi de Gràcia que hi havia al carrer Gran, cantonada amb el carrer de les Carolines. En acabar el batxillerat, vaig ingressar a la Facultat de Dret. No em va interessar, no em deia res. Me n'anava a llegir a la biblioteca de la Universitat els clàssics catalans que tenien en edicions antigues i descuidava les assignatures de la carrera. El meu pare va comprar una foneria tipogràfica i jo me'n vaig encarregar fins que van aparèixer les linotips i les monotips que van substituir la feina de la foneria tipogràfica: fabricar les lletres que ens compraven els impressors quan componien a mà. Les meves escapades eren anar al migdia a l'Ateneu, a mirar si havien arribat revistes noves. Antigament, a l'Ateneu rebien quasi tots els diaris i les revistes de l'estranger. També mirava els llibres recentment incorporats a la biblioteca, adquirits o cedits per donació. Ara bé, no formava part de la penya de l'Ateneu. Sempre anava en solitari. Dec ser un dels socis més veterans de l'Ateneu Barcelonès.

NARCÍS COMADIRA. Deveu haver vist canvis molt importants del Port de La Selva...

J. V. FOIX. El canvi més important és que de 1.200 habitants ha passat a tenir-ne 800. Es una cosa que impressiona de cop. A l'estiu, evidentment, no té compte. Però quan queden només els del Port, són 800. La joventut se'n va. Les famílies no són nombroses. Els pescadors han millorat de condició social a causa de l'explotació del turisme, a base d'aixecar

pisos i anar fent apartaments. Gràcies als apartaments alguns viuen tot l'any. Els indígenes viuen del turisme i els que poden a l'hivern se'n van a viatjar. Els mateixos pescadors que vivien de pa i una arengada als temps d'en Sagarra. És un canvi radical, sobretot des del punt de vista econòmic. Els fills, els fan estudiar tots. Tot fill de pescador va a la Universitat i no queda ni un pescador jove, ni un noi del Port que s'hagi volgut inscriure al gremi de pescadors.

NARCÍS COMADIRA. En queden gaires, de pescadors al Port de la Selva?

J. V. FOIX. Pocs. Alguns vells que ja no surten, uns quants que surten individualment amb la seva barca i dos grups col·lectius que tenen una barcassa, però sense res a veure amb els bous i les vaques grosses. Hi ha quinze o setze bous, però són de Llançà perquè allà no tenen port i desembarquen el peix al Port de la Selva. Fins i tot hi van bous de Tarragona que pesquen al Cap de Creus i bous del nord d'Espanya que són el doble de ben presentats que els de Port de la Selva. Dels bous més petits, aquí se'n van dir vaques, a causa de la confusió entre bou i buey. Ja sabeu que bou ve de la paraula grega *bolos* que designa un tipus de xarxa, sense res a veure amb l'animal.

NARCÍS COMADIRA. Vós al Port, deveu ser tota una institució, perquè us hi han dedicat un carrer i un monument...

J. V. FOIX. Uí sí, allà es van engrescar de pressa. Em van dedicar una avinguda. Però tota la història correspon a la manera de ser del país. Mireu, aquella avinguda, l'única del poble que pot semblar una avinguda, l'havien dedicat a en Carrero Blanco. Aleshores, uns nois catalanistes de per allà van esborrar les dues "o" final i durant un quant temps es deia "Calle Carrer Blanc"... Amb el canvi de règim, m'han dedicat a mi aquest monòlit, que diuen. Han canviat la placa de la mateixa pedra i li han posat "Avinguda J. V. Foix". De fet, jo ja hi tenia un carrer dedicat, però han canviat el carrer per l'avinguda.

NARCÍS COMADIRA. Encara sortiu amb la barca?

J. V. FOIX. No. Vaig deixar de sortir-hi fa set o vuit anys. ¿Com voleu que surti amb la vista deficient que ara tinc? Jo portava el timó durant trenta anys i sortia cada dia d'estiu. Aquella barca havia tingut

dos noms. Darrerament es deia El freu de la medella. De les petites roques que sobresurten del mar, en diuen medelles. El freu de la medella és un indret per on passàvem sempre i per això vaig posar aquest nom a la barca.

NARCÍS COMADIRA. I ara com passeu els dies, al Port?

J. V. FOIX. Malament. En el mateix estat d'ira que a Barcelona, pel fet de no poder llegir. És un mal que s'ha d'haver sofert per a comprendre'l. Tinc moltes visites, això sí.

NARCÍS COMADIRA. Ara al Port, de fet, us hi deveu avorrir una mica...

J. V. FOIX. M'hi avorreixo del tot. Al matí, cap a quarts de dotze, surto a passejar acompanyat pel qui era el meu pescador, en Quimet, que ara està jubilat. A la tarda faig un volt pel moll, per veure l'arribada dels forasters i l'entrada i la sortida dels vaixells. Total, res. Tristesa i res més. Això que allà tinc una biblioteca tan abundant com la d'aquí... Haurien de cuidar més aquest mal de la vista.

NARCÍS COMADIRA. ¿Vau veure recentment la reposició de l'obra de teatre *El cafè de la Marina*?

J. V. FOIX. Ja l'havia vist abans, al Port de la Selva quan van organitzar fa sis o set anys un homenatge a en Sagarra. La va protagonitzar la mateixa actriu que l'havia representada antigament al Romea. Era la vídua d'un dels germans Costa del Port de la Selva. Ho van organitzar al Pòsit, amb el mateix ambient que al Cafè de la Marina. Els actors secundaris eren pescadors del Port. La reposició més recent també l'he vista. Estava molt modificada, però el decorat ja no corresponia al Cafè de la Marina, que ara és un cafè ultramodern sense cap de les característiques de l'antic. És una obra típica d'en Sagarra. Era un home per fer obres d'aquest tipus i totes les hi va fer, ja ho coneixeu. Era un teatre de mitjanja. Així com va traduir tan bé Shakespeare, no va escriure cap obra d'alè shakespeareià.

NARCÍS COMADIRA. Potser no s'hi hauria guanyat la vida. En aquest país donava més això altre. Em sembla que Sagarra sabia molt bé el que calia fer. I tenia molta facilitat per escriure, per exemple els versos.

J. V. FOIX. Tenia molta facilitat per escriure epigrames, epigrames bastant picants. Eren dos epigramistes: ell i en Fages de Climent. Els feia més bons en Fages de Climent que en Sagarra, des d'un punt de vista gramatical i de versificació. En Sagarra tirava al dret. ¡Una vegada en Fages de Climent es va fer cantar les absoltes per un capellà davant meu! Va venir a la meua barca perquè em volia ensenyar les seves propietats més o menys reals que tenia pel serrat que va del cap de la Selva al cap de Creus. Ens acompanyava un capellà de Girona, mossèn Tapiola. Vam desembarcar en una platja deserta, en Fages de Climent va fer un sot a la sorra, s'hi va ajeure i es va fer cantar les absoltes per mossèn Tapiola.

NARCÍS COMADIRA. Al Port de la Selva, en Sagarra devia ser molt popular...

J. V. FOIX. Entre la gent, sí. Anava amb els pescadors, sortien a pescar de nit amb l'Alexandre Plana i d'altres. Eren cinc o sis presidits per Alexandre Plana, que era un personatge molt intel·ligent, que també feia crítica de teatre.

NARCÍS COMADIRA. I va fer una antologia de poemes de la seva època. I en Sagarra, també deu tenir un carrer dedicat, no?

J. V. FOIX. Sí, un carrer amb una placa i un símbol. L'Alexandre Plana també l'hi té i en tindrà un en Tomàs Garcés, que ja està projectat. Al Port de la Selva també hi anava Josep Pla. No l'havia tractat gaire. Jo he tractat amb molt poca gent del món literari. Potser he tractat més amb pintors que no pas amb escriptors, llevat d'en Riba, en Marià Manent, l'Albert Manent, en Llates i uns quants d'aquest grup que feien els *Quaderns de poesia*.

NARCÍS COMADIRA. L'heu llegit molt, Pla?

J. V. FOIX. El llegia cada dia. Em distreia molt. Si no li han donat el Premi d'Honor és per qüestió política, no pas per qüestió literària. Com a escriptor, tenia el seu estil. De vegades es repetia, perquè no rellegia allò que escrivia. Però tenia una gran força d'observació. Hauria estat aquí durant cinc minuts i després hauria escrit sobre aquesta reunió amb tot de detalls dels quals nosaltres no ens hauríem ni adonat. Quan viatjava feia el mateix. Anava a La Havana, s'hi estava mitja hora assegut en un cafè i ja feia una descripció de La Havana com si hi hagués viscut tota la

vida. Tenia una gran intuïció sobre la característica dels pobles que visitava la gent que freqüentava. Els escriptors catalans podem estar contents de tots els que han reeixit. Cadascú pel seu compte, tots tenen el seu valor. N'hi ha que han plegat, com en Boix i Selva, i d'altres que han continuat, com en Vinyoli. Encara va treballant, té estil, té cultura, té bon gust. En Garcés ara està delicat de salut, però va evolucionant. Mireu, en Garcés és dels que no han escrit mai en castellà. En Marià Manent és un home molt intel·ligent i té unes traduccions de l'anglès que semblen poemes originals. Ja han sortit uns quants noms notables d'aquella generació, diguem-ne de *La Revista* perquè tots hi van col·laborar. Sobre els poetes joves actuals, cal tenir en compte que és llarg de temps aconseguir una certa anomenada en aquest país. En Sagarra era un poeta molt popular, tothom el coneixia i els seus llibres es venien molt. En canvi, de Riba se'n parlava menys, era un home més difícil.

NARCÍS COMADIRA. Ara em sembla que no se'n parla de cap, de poeta. Durant una època es va parlar molt d'Espriu, suposo que per raons polítiques, perquè era l'època de *La pell de brau*, de la resistència. Potser en van parlar massa i ara se'n parla massa poc. De tota manera, ja està bé el silenci, per a un poeta.

Gener de 1984